پشت ل□ مـر□ق و □وو لە کتێب..
سەدیق سەعید ڕواندزی

لێرەدا، نامەوێ چیڕۆکی ئاشنا بوونی خۆم بە کتێب و دنیای جوانی خوێنەوە بگێڕمەوە، کە ئەمە باسێکی ترە و خوا یاربێت لە چوارچێوەی پرۆژەی نووسێنێکی درێژ بە ناوی (من کوڕی کتێب بووم) باسی دەکەم، تەنێ دەمەوێ لەسەر ئەوە بووەستم کە کتێب چی لە ژیانی من گ□□□ی؟ ئایا کتێب دەتوانێت مر□ق بگۆڕێت؟ بیکاتە کەسێکی نموونەیی؟ یان کتێب دەرگای دۆزەخ بە سەر مر□ق د□کاتەوە وەک ئەوەی کەسانێک پێیان وایە و وەها وەسفی دەکەن. بڕوام وایە، هیچ شتێک لە ژیاندا، بەهای ئەوەی نییە مر□ق ه□موو کاتی خۆی بۆ تەرخان بکات، چونکە سرووشتی مر□ق وایە بە تەنها چێژ لە شتێک وەرناگرێت و بەڵکو ئارەزووی گۆڕین و ئەزموون و بینینی زیاترە، بەڵام بۆ من کتێب نەک بەهای ئەوەی هەیە هەموو کاتەکانمی بۆ تەرخان بکەم، بەڵکو ئەگەر تەمەن قەرز کرابایە، ئەوا تەمەنێکی دیکەشم هەر لە ڕێی کتێب و خوێنەوە بە سەر دەبرد، چونکە کتێبەکان، دەرگای ژیانێکی وایان بۆ من کردەوە، کە پێشتر هیچ کەسێک، لە بەرایشیان دایکم و باوکم و مامۆستاکانم، بۆیان نەکردمەوە، بۆیە لە ڕێگەی کتێبەوە خۆم و ژیان و دنیام ناسی. من لە ئامێزی دایک و باوکێکی نەخوێندەوار و میللی لە دایک بووم، ژینگە کۆمەلایەتی و پەروەردەیەکەم نەک هەر کتێبی تێدا نەبوو، بگرە بە ئێستاشەوە سەیریان پ□ د□□ت کە من چۆن شەو و ڕۆژ، سەرم هەر لە نێو کتێب دایە و بەلای هاوڕێیەک، کافتریایەک، گەشتێک، سەیرانێک، وڵاتێک و کچێکی جوانەوە ناچم، بێگومان ئەوان ئاسایە وا بیر بکەنەوە، چونکە دواجار ئەوە ئەوانن بیر دەکەنەوە و بەو شێوەیە کتێب دەبینن نەک من. هەر لە سەرەتای ئاشنابوونم بە کتێب، هەموو شتێک لە کتێبەکانەوە فێربووم، باوکم بۆ تاکە یەک جاریش لە ژیان پێی نەگوتووم، تۆ مر□قیت و مر□قانەش بژە، کوردستان و نیشتمانەکەت خۆشبووێت، سەربەرزانە لە شەهید بڕوانە، بەڵام کاتێ شیعرەکانی رەفیق سابیر و شێرکۆ و پەشێوم خوێندنەوە، نەک زانیم وڵاتێکم هەیە بە نێوی کوردستان، بەڵکو دەبێ خۆشیشم بووێت. شیعرە شۆڕشگێریی و نەتەوەیەکانی ئەوان بوون، گیانی نەتەوەیی و نیشتمانییان لە مندا ڕواندا و بە ئێستاشەوە قەرزاری ئەوانم کە بە خاک و نیشتمانی خۆیان ئاشناکردم، نەک وانەکان و ئامۆژگارییەکانی باوکم. من لە ڕێگەی چیرۆِکەکانی حوسێن عارف و شێرزاد حەسەن و دڵشاد مەریوانی، لە نایەکسانی و جیاوازی چینایەتی و خەمی ژن و

مر□ق و ستەمی دەسەڵات و حەرامی خۆشەویستی نێوان کچ و کوڕ گەیشتم
، نەک دایکم فێری کردبم. من لە کتێبەکانەوە، فێری شعوور بەرزی،
ئەتەکێتی ژیان، دروست ژیان و مرۆیانە ژیان بووم، نەک لە ژینگەی
خێزانەکەم و قوتابخانەکەم و بنەماڵەکەم. من لە کتێبەکانەوە، فێری
ئەوە بووم ئاژەڵەکانم خۆشبووێت، بەرد نەگرمە کانیاوەکان، دارەکان
نەبڕمەوە، نەک لە کەس و کارو ها□و□□ و مامۆستاکانم. بۆیە بە
ئێستاشەوە، نازانم مریشک چۆن سەر دەبڕدرێت و ناتوانم لە دیمەنی
کوشتنەوەی بەرخێک و کاریلەیەک بڕوانم. من لە کتێبەکانەوە، فێری
ئەوە بووم کە ژنیش وەک پیاو مر□ق□ و مافی هەیە و هیچ جیاوازییەک
لە نێوان هەردووکیان نییە ، ئەگەرچی گەلێکیشیان دڵیان شکاندم و
برینێکیان لە سەر دڵم دروست کرد، کە هەرگیز ناکولیتەوە. من لە
کتێبەکانەوە فێری ڕاستگۆیی، ڕاشکاویی، بوێریی، ناپاکی نەکردن لە
نیشتمان و هاوڕێ و مر□ق□کان بووم، من لە کتێبەکانەوە فێری ئەوە
بووم درۆ نەکەم، یاسا پێشێل نەکەم، گەندەڵی نەکەم، من لە
کتێبەکانەوە فێری وردو درشتی ژیان بووم، بۆیە کتێب شایەنی
ئەوەیە، ژیانی خۆمی بۆ تەرخان بکەم، چونکە هەرگیز ئەو مر□ق□ی پێش
ناسینی کتێب نیمە، لە دوای خوێنەوەی کتێب. ئەگەرچی زۆر باش ئەو
ڕاستییەش دەزانم، کە ئەوانەی دۆستی کتێبن و دەخوێننەوە، چۆن
ڕۆژانە لە جەنگێکی بێ پسانەوەدان و وەک جەنگاوەرێک دژ بە نەریت،
عەقڵیەتی دواکەوتووی دایک و باوک، نا هوشیاری تاکەکان و کۆمەڵگە
دەوەستن و شەڕ دەکەن و خۆیان دەخۆنەوە. ئەوەش دەزانم کە کتێب
چەند گۆشەگیری کردم و تا دێت وام لێ دەکات بچمەوە نێو خۆم و لە
مر□ق□کان دوور بکەومەوە، ئەو مر□ق□ی، لە بری ماسکێک، سەدان ماسک
دەپۆشێت و حەربا ئاسا، خۆی لەگەڵ بەرژەوەندییەکانی دەگونجێنێت و
ڕەنگی ڕاستەقینەی خۆی بە دەیان ڕەنگی دیکەی ساختە دەگۆڕێت.
زۆرجار، ماڵەوە پێم دەڵێن، بەس نییە کتێب، بەڵام نایشارمەوە لەو
سەردەمە پڕ لە هەڵپەرستی و دوو ڕوویی و بێ بەڵێنی و بەرژەوەند
پەرستی و درۆ و دەلەسەیەدا، هاوڕێیەتی کردنی کتێبەکانم بەلاوە زۆر
پێ خۆشتر و جوانترە، لە هاوڕێیەتیکردنی بەشێکی یەکجار زۆری مر□قی
ئەو سەردەمە کە بە لایانەوە ئاسایە، ئازیزترین و نزیکترین کەسیان
بکەنە پرد و بە سەریدا بپەڕنەوە لە پێناو بەرژەوەندیەکانیان.
ئەوەش دەزانم کتێب، چەند لاتەریک و تەنیا و دڵشکاوی کردم، کە
بچووکترین شت ئازارم دەدات. ئاسان نییە مر□ق خوێنەر بێت و خەمگین
نەبێت، دڵشکاو و داماو نەبێت، بە تایبەتیش لە نێو کۆمەڵگەیەک کە
توێژە خوێنەوارەکانی گاڵتەیان بە کتێب و خوێنەوە دێت. من زۆرباش
ئەو ڕاستییە دەزانم، کۆمەڵگەی کوردی، تازە لەوە دەرچووە کتێب
بیگۆڕێت، بەڵام بەوە شادومانم ئەوانە دەگۆڕێت کە هاوڕێی کتێبن.

دەیان و سەدان جار، ڕووبەڕووی ئەو پرسیارەم دەکەنەوە، کە تۆ هەندە دەخوێنییەوە چیت گۆڕیوە؟ دەڵێم ئەوەندە بەسە کە کتێب منی گۆڕیوە، ئەگەر هەمووان بخوێننەوە و هوشیار ببنەوە، بێگومان کۆمەڵگەش هوشیار دەبێتەوە و پێشدەکەوێت، بەڵام کە نەخوێنینەوە؟ ئەوانەی بڕوایان وایە کتێب ناتوانێت مرۆڤ بگۆڕێت، خۆیان هێزی ئەو گۆڕانەیان تێدا نییە، خۆیان تا سەر وەک هاوڕێی کتێب نامێننەوە، زۆرم دیون لەوانەی عاشقی کتێب و خوێنەوە بوون، دواتر لەبەر هاوسەر، ژن، سیاسەت و بازرگانی و بەرژەوەندی، لە نیوەی ڕێدا دەستبەرداری ئەو هاوڕێ بە نرخ و بە بەهایەی خۆیان بوون. بەڵێ کتێب بە جۆرێک مرۆڤ دەگۆڕێت، کە سەدان چاوی تری پێ دەدات بۆ ئەوەی ژیان و دنیا و دەوروبەر ببینێت. بەڵام ناشی شارمەوە ئەوەی بووە دەستی کتێب، ئیدی دەبێتە دەستی خەم و مەراق و پرسیارە بێ وەڵامەکانیش. ئەوانەی کتێب دەخوێننەوە، تێ دەگەن و بیر دەکەنەوە، لە هەمووان پڕ قەهرتر و دڵ بریندارتر و هەست ناسکتر دەبن. هەموو شتێک لە ژیان ئازاریان دەدات، هەرلە دایک و باوکێکی میللی و دواکەوتووەوە بگرە، تا بە کۆی کۆمەڵگە دەگات، بەڵام شادومانیشن لەوەی کە نە وەک ئەوان دەژیت و نە وەک ئەوانیش بیر دەکاتەوە. بە ساڵانێکی درێژ دەچێت، کتێب گۆشەگیر و تەنهای کردووم، دایبڕاندووم لە مرۆڤ و دەوروبەرو زۆر بە کەمی تێکەڵ بە ئاپۆڕا دەبەم، چوومەتەوە نێو خەم و لەگەڵ جیهانی خەم و لە نێو نیشتمانی ڕاستی قینەی کتێبدا دەژیم، بەڵام نایشارمەوە چێژ لەو ژیانەم وەرەگرم، چونکە ژیانێکە خۆم هەڵبژاردووەو بە سەریاندا نە سەپاندووم. چێژ لەو ژیانەم وەردەگرم. من خوێندمەوە بۆ ئەوەی ببمە مرۆڤێکی دیکە. ئاخر خوێنەوە چ بەهایەکی هەیە گەر مرۆڤ نەگۆڕێت؟ من چی لە شاعیرێکی ڕۆمانسی بکەم، کە بەو هەموو بەناو ڕۆمانسیەتەی خۆیەوە نەزانێت مامەڵە لەگەڵ ژنەکەی بکات و لە بری یەکێک دوان وسێیانیان تەڵاق بدات. و خوێنەوە نەیگۆڕیبێت، چی لە ڕۆمانووسێک و ئەدیبێک و وەرگێڕێک بکەم، کە خۆی و قەڵەمەکەی بە پارەی زیاتر هەر ڕۆژە و دەفرۆشێتە حزبێک با سەد کتێبیشی نووسیبێت و هەزارانیشی خوێندبێتەوە. چی لە ساتیر نووسێک بکەم، دە مووچەی بن دیواری هەیە، کەچی ڕەخنە لەگەندەڵی ئەوانیتر دەگرێت. ئەمانە کتێبیان خوێندەتەوە، بەڵام کتێب نەیگۆڕیون، کەسێکیش کتێب نەیگۆڕێت، با ملیۆنان کتێبی خوێنبێتەوە، کورد وتەنی وەک نوێژی جوو بە هیچ ناچێت. لە کۆتاییدا دەمەوێ ئاماژە بەوە بدەم کە لە ماوەی ئەو یەک ساڵەدا، ئەوەندە کتێبەم خوێندوونەتەوە، ئەگەرچی کتێبەکان بە ژمارە کەمن، بەڵام بە لاپەڕە هەزاران لاپەڕە دەکات. بەشێکی زۆری ئەو کتێبانەی خوێندوومنەتەوە، ڕانان و خستنە ڕووم

بەکردوون، لە سەریانم نووسیوە، ڕەخنەم لێگرتوون. من بە سرووشت هەموو شتێک دەخوێنمەوە، ئەوەندەی حەزم لە خوێنەوەیە، ئەوەندە نووسین نا، ئێستاش تەنێ وەک خوێنەرێک خۆم دەناسێنم، نەک نووسەر و لێکۆڵەرو ڕەخنەگر، خۆشبەختانە، من ئاشقی ئەو شوناسانە نیم وەک ئەوەی سێ بەشی نووسەری کرد، مەراقیانە بە ڕووناکبیر و شاعیر و ڕەخنەگر و چاودێر و لێکۆڵەری ئەدەبی و ڕۆژنامەوانی و ڕۆماننووس و سیاسی و چیرۆکنووس و وەرگێڕ لە یەک کاتدا بناسرێن، کە هەندێکیان ساڵانە بیست کتێب ناخوێننەوە. بەگومان لەو کتێبانەی خوێندوومنەتەوە، هەیانە بە یەک ڕۆژ تەواوم کردووە، هەیانە زۆرتر لە دە ڕۆژ ، وەک بیرەوەریەکانی موسی عەنتەر.

ئەمەش لیستی ناوی کتێبەکانە:

1 _ بیرەوەرییەکانی موسی عەنتەر/622 ل.
2_خۆزگە جەنگ شانەگەریەک دەبوو/ شیعر/مەروان عەبدوڵا/ 77 ل.
3_کۆمەڵگە لە ڕۆمانی عراقیدا/ لێکۆڵینەوە/ عەبدوڵا ڕەحمان/ 578 ل.
4_ ڕەچەڵەکناسی کەمپ/ فیکریی/ پێشڕەو محمد/ 228 ل.
5_ئەفسوونی نووسین/ ئەدەبی/ پشکۆ نەجمەدین/128 ل.
6_سەکۆی پەرێزان/ ئەدەبی/ ئارام حاجی/ 178 ل.
7_ئەنتەلۆجیای شیعر کرێکاریی/ شیعر/ عەبدوڵا سلێمان (مەشخەڵ)520 ل.
8_سایکۆلۆژیای شیعری کوردی/ لێکۆڵینەوە/ پێشرەو عەبدوڵا/ 304 ل.
9_ تورکیا لە برادۆست/ سیاسی/ هەندرێن شێخ ڕاغب/ 144 ل.
10- کورەی شۆرش کەی سووتان/ یادەوەریی/ جومعە کانی لەلەیی/ 300 ل .
11-ئەو کەچەی ژیان لە بیری ناچێتەوە/ لە بارەی مەرگی زرار محمەد مستەفا/ 129 ل.
12 ئینسکلۆپیدیای پەروەردەی رواندز/ پەروەردەیی/ ئاری ئاغەک/ 98 ل .
13_- نیوەڕۆ / زامدار ئەحمەد/ یاداشتنامە/ 200 ل
14_ ئەزموونی نووسین/ ئەزموون/ ئەنوەر قادرمحەمد/ 311 ل.
15_ بیرەوەریەکانی کەریم شارەزا/ 226 ل.
16_ڕەخنەی وەرگێڕان/ ئەدەبی/ کەریم سەفی/ 144 ل.
17_ئەندێشە لە ئەدەبدا/ لێکۆڵینەوە/ ڕێزان سالح/ 225 ل.
18_ دەمەوێ لە نێو دەستەکانی تۆدا بمرم/ شیعر/ بێکەس حەمە قادر/ 224 ل.

19_ ڕۆژنامەنووسی ئەدەبی/دیداری ئەدەبی/ دیار لەتیف/ 192 ل.
20_کوشتنی فیل وپاراستنی دوکانی شوشەوات/ ڕەخنەیی/ کاروان کاکەسوور/ 154 ل.
21_دڵزارم وا ناسیوە/ بیرهێنانەوە/ مەغدید حاجی/ 64 ل.
22_مرۆڤی کامل/ پەرەپێدانی مرۆیی/ یونس رڕوی/ 134 ل.
23_لە ڕێنسانسی فەڕەنسیەوە بۆشکستی ڕێنسانسی کوردی/ فیکری/ ئەحمەدی مەلا/ 220 ل.
24_ئازادبوون لە دەریا نقومبوون لە زیندان/ یاداشتنامە/ چیا هاور/ 214 ل.
25_تێگەیشتن لە ڕۆمان/ دیدار/ عەلی عوسمان یەعقوب/ 220 ل.
26_زمان و فیکر لە نێوان تیۆر و پراکتیکدا/ فیکریی و ئەدەبی/ نەجات حەمید/ 337 ل.
27_دارستان/ چیڕۆک/ ئازاد سوبحی/ 40 ل.
28_ زمانێکی نێر سالار/ ئەدەبی/حەمەفەریق حەسەن/ 180 ل.
29_ قوربانی ژمارە 256/ ڕۆمان/ وەرگێڕانی ڕێباز مستەفا/ 296 ل.
30_ هەمووشتزانی نەزان/ فیکریی/ ئەرسەلان ئەفراسیاو/ 92 ل.
31_پرسی ژن/ فێمێنیزمی/ د-شەونم یەحیا/ 114 ل.
32_خاک لە نێو دەریا/ ڕۆمان/ سەلام عمر/279 ل.
33_ نیولیبرالیزم و ئەدەبی کرێکاریی/ ئەدەبی/ عەبدوڵا سلێمان (مەشخەڵ) 106 ل.
24_ داکۆکی لە جوانی/ ئەدەبی/ حەمە سەعید حەسەن/ 176 ل.
25_ لەگەڵ ئەریک فڕۆم و ئۆشۆدا/ پەرەپێدانی مرۆیی/ محمد سعید/ 138 ل.
26_ڕۆشنبیری کورد وکۆلۆنیالیزمی فەلسەفی/ فیکری/ سەلام ناوخۆش/220 ل.
27_بەرلە ئەنفال دوای لە یادچوون/ ئەنفالناسی/ زوهێر جەزائیری/ 102 ل.
28_بزربوونی ناوی کوردی لە کۆمەڵگەی کوردەواریدا/ کولتووری/ ئیسماعیل تەنیا / 80 ل.
29_ ڕاگوزەرێک بە لێکۆڵینەوەکانی فیستیڤاڵی گەلاوێژ/ لێکۆڵینەوە/ یاسین ئافتاو/ 60 ل.
30_کورد لە ڕۆشنبیریی ڕۆمانی عیراقیدا/ لێکۆڵینەوە/ وەرگێڕانی عەبدوڵا تاهیر بەرزنجی/ 68 ل.
31_ بەرگریی لە شیعر/ دیمانەی ئەدەبی/ ئارام حاجی/ 365 ل.
32_فیستیڤاڵی گەلاوێژ و شیعری دوای ڕاپەڕین/ لێکۆلینەوە/ خەسرەو میراودەلی/ 96 ل.
33_ زایەڵەی یادەوەرییەکان/ لە بارەی چیڕۆک/ موحسین ئەحمەد عمر/

84 ل.
34_بەرھەمەکانی بیست و پێنجەمین فیستیڤاڵی گەلاوێژ/ 278 ل.
35_ فەلسەفەی ئاکاریی ژینگە پارێزی/ لە بارەی ژینگەوە/ ڕێبوار سیوەیلی/ 144 ل.
26_ڕوانین بۆ ڕووناکیدا/ دیمانەی ئەدەبی/ ڕەفیق سابیر/476 ل.
27_ کوێرەی چاوساغ/ ڕۆمان/ سابیر ڕەشید/ 101 ل.
38_ کتێبی ستایشەکان/ ڕێبوار سیوەیلی/ هزریی/ 178 ل.
39_ کتێبی قوباد/ لێکۆڵینەوەی شیعریی/ ڕێبوار سیوەیلی/ 354 ل.
40_کە بیر لە پەتاتە دەکەمەوە بیر لە چی دەکەمەوە/ شیعر/ نەشمیل عەلی بەرزنجی/ 60 ل.
41_ ئیکۆفەمینیزم/ سرووشتناسی/ ڕێبین فەتاح/ 67 ل.
42_ ئەوروپایەکانی کوردستان/ هزریی/ ڕێبوار سیوەیلی/ 116 ل.
43_ نامەیەک بۆ دایکی کۆچکردووم/ ئەدەبی/ هەڵمەت بایز/ 88 ل.
44_ بەھێز مینا چیاکان/ مێژوویی/ وەرگێڕانی عەبدوڵا عەبدوڵا / 306 ل.
45_ دنیای تارمایی کارەکتەرە پەنھانەکان/ ئەدەبی/ هۆشەنگ شێخ محەمەد/ 108 ل.
46_ کتێبی حاجی قادری کۆیی/ لێکۆڵینەوە/ ڕێبوار سیوەیلی/ 360 ل.
47_ فەلسەفەی ئازادی/ هزریی/ د [illegible]/ *160 ل. 48* گوتارە
تەمەن درێژەکان/ *کۆمەڵە* وتار/ د_ مغدید سەپان/ 366 ل.
49_ کتێبی پیرۆزی من/ لێکۆڵینەوە/ ڕێبوار سیوەیلی/ 236 ل.
50_ فەلسەفەی زمان و زمانناسی کورد/ زمانەوانی/ د –کەمال میراودەلی/ 145 ل.
51_گومان لە چاو/ ڕۆژنامەوانی/ ڕێبوار ئەوڕەحمان/ 118 ل.
52_ عەزیز گەردی پاشای زمان و وەرگێڕان/ *کۆمەڵە* وتار/ حەمید بەدرخان/ 386 ل.
53_دەدار خەرەک بە ئاسمانی ئەدەبەوە/ لێکۆڵینەوە/ جەبار جەمال غەریب/ 454 ل.
54_نامە مەزنەکان/ نامە/ ڕێبین خالس نادر/ 160 ل.
55_ ڕوانگە و ئاسۆ/ دیمانەی ڕۆژنامەوانی/ د_ کەمال میراودەلی/ 194 ل.
56_دەرگا لە سەر خەم دادەخەم/ ڕۆمان/ بەختیار عەزیز/ 124 ل.
57_نالی لە بەلاغەوە بۆ مۆدێرنێتە/ لێکۆڵینەوە/ ڕێبوار سیوەیلی/ 444 ل.
58_ ڕەھەندەکانی بیری سیاسی کورد دوای جەنگی جیھانی دووەم/ سیاسی/ فەرید ئەسەسەرد/ 142 ل.
59_نالی لە بەڵگەنامەکانی عوسمانیدا/ مێژوویی/ د- هەمن عمر

حۆشناو/ 72 ل.
60_ ڕۆمان و هۆنراوە/ لێکۆڵینەوەی ئەدەبی/ عەبدولخالق بەرزنجی/ 166 ل.
61_ لوب دوب/ تەندروستی/ هەڤین کەمال شا محمد/ 269 ل.
62_ ڕێگاکانی وانە وتنەوە/ پەروەردەیی/ ڕەمەزان حەمەدەمین قادر/ 414 ل.
63_مێژووی□ک لە لوولەی تفەنگەوە/ بیرەوەری/ شەهاب کەریم/ 416 ل.
64_دەقە غوربەتییەکانی نێو نیشتمان/ لێکۆڵینەوەی ئەدەبی/ بەکر حەسەن/ 84 ل.
65_پێرفۆرمانس و گێڕانەوە/ شانۆیی/ نیهاد جامی/ 120 ل.
66_ شیعرو نائومێدی/ لێکۆلینەوەی ئەدەبی/ شاخەوان سدیق/ 214 ل.
67_ گەشتێک کۆتای ڕەهەند/ فیکری/ ئەبوبەکر جاف/ 190 ل.
68_ پاشای گەورە/ ڕۆمان/ ئارێز عەبدوڵا/ 344 ل.
69_دانپیانانی ئەدیبێک/ دیمانەی ئەدەبی/ شاخەوان سدیق/ 150 ل.
70 □□□□□□ □ە □□□□□□ □ە□□□□ۆ□□□□/ ڕۆ□□□□ە□□□□/ □ ئاریانـــــا ئیبراهیم/ 264 ل.
71_جیهانی خوێنەر/ کۆمەڵە وتار/ ئارام سدیق/ 165 ل،
72_ پرسیارەکان هێشتا تینووی وەڵامن/ دیمانە/ هەڵۆ بەرزنجی/ 168 ل.
73_ ژیانی من لە نێوان بەرداشی نەتەوەو نیشتماند/ بیرەوەری/ سالار باسیرە/ 200 ل.
74_ زمان ئازادی گێڕانەوە/ لێکۆڵینەوە/ هەرێم عوسمان/ 246 ل.
75-هەنگاوێک بۆ پڕکردنەوەی بۆشایی / توێژینەوە/ ئیسماعیل محموودی /265 ل.
76_شیعربینی جیهان/ لێکۆڵینەوە/ بەکر علی/ 185 ل.

بێگومان، بەشێکی زۆر لەو کتێبانە، وەک باسم کرد، خوێنەوەو ڕانم بۆ کردوون، بە خوێنەرانم ناساندوون، هەندێکیشیان لە بارەیانەوە نووسیومە، بەڵام وتارەکانم بڵاو نەکردۆتەوە. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا، چێژی هەر کتێبێک لەوە دایە، خوێنەر خۆی بیخوێنێتەوە. بۆ ئێمە مانان، کە هەموو ژیانمان خوێنەوەیە و گەشت و سەیران و سەفەر و ژووان و شادیمان هەمووی هەر خوێنەوەیە، ئەو ژمارە کتێبە کەمە، بە داخەوە فریای ئەوانیتر نەکەوتم کە ژمارەیان بیست کتێبی تر دەبێت، بیانخوێنمەوە و کەوتنە ساڵی داهاتوو ئەگەر خوا یار بێت.
من پڕ بە دڵ حەز دەکەم، هەزاران کەس ه□ب□ن، لە من زیاتر کتێبیان لەو ساڵەدا خوێنبێتەوە، بۆ من جێی شانازییە، هەموو کەسێک بخوێنێتەوە و گرنگی بە خوێنەوە بدات، ئێمە ناخوێنینەوە، بۆیە لەو

پێیی دوا کەوتوویی داین.

ڕواندز_ 30/12/2022

سەدیق سەعید ڕواندزی، لە ساڵی 1972 لە شارۆچکەی ڕواندز لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و دواناوەندی هەر لەو شارە تەواو کردووە، ساڵی 1993 _ 1994 بەشی کوردی پەیمانگای مەڵبەندی مامۆستایانی لە هەولێر تەواو کردووە. ئێستا لە شاری ڕواندز دەژیت و مامۆستایە لە قوتابخانەیەکی بنەڕەتی و دوایین کتێبی لەو ڕۆژانەی ڕابردوودا، بە ناوی (شاعیر دەمرێت شیعر نا) چاپ و بڵاوکرایەوە.

چەمکی جێندەر و درۆی ئیسلامییەکان.. بەختیار محەمەد

((چەمکی جێندەر تێدەکۆشێ بۆ شیکردنەوەی ئەو بیردۆزەی، کە دەڵێ جوداوازی کۆمەڵایەتی لە نێوان ئافرەت و پیاودا دەستکاری حەقیقەتەکەی کراوە بۆ پاراستنی سیستەمی دەسەڵاتی باوکسالاری لە ناو کۆمەڵگەدا و دروستکردنی هەستێکی جەماعی لە نێوان ئافرەتاندا، کە تاکە ڕێڕۆی گونجاو بۆ سروشتی ئەوان، ڕۆڵی کابانی ماڵ و منداڵبوون و بەخێوکردنی منداڵە)). ئا ئەمە ناوەرۆك و واتایە سەرەکییەکەی چەمکی جێندەرە، کەچی ئیسلامییەکانی کورد ماوەیەکە لەسەر ئەم چەمکە هەڵڕا و هەرایەکی زۆریان – لە ڕێگەی سۆشیال میدیاوە – لە کۆمەڵگەدا دروست کردووە، کە گۆیا چەمکی جێندەر واتای بەدڕەوشتیی و هاوڕەگەزخوازیی دەگەیەنێ. ئەم چەمکەیان بە تەواویی لە واتا زانستییە مرۆییەکەی داماڵیوە و ڕەهەندێکی ئەخلاقی سێکسییان پێ بەخشیوە (تومەز ئەوان کێشەی گەورەیان لەگەڵ غەریزەی سێکس هەیە، بۆیە هیستریایانە هەموو خراپەکاری و بەدڕەوشتییەك بە سێکس دەبەستنەوە). لەلایەکی دیکەوە ئیسلامییەکان – بۆ پێوەندی ئەرك و مافی نێوان ئافرەت و پیاو – بە تەواوی باوەڕیان بە ئایەتی: ((الرجال قوامون على النساء)) هەیە، بۆیە بە تەواوی دژی ناوەرۆکی یەکسانیخوازانەی چەمکی جێندەر دەوەستنەوە و شێتانە دژایەتی دەکەن

و لەپای ئەمەوە خەڵکی مەدەنی و عەلمانی پێ تاوانبار دەکەن و بە بەدڕەوشت و بێ ئەخلاق و دژە خێزانیان لە قەڵەم دەدەن. هیچ مەلایەك و هیچ بانگخوازێك و هیچ ئیسلامییەك نایێ باسی حەقیقەتی مرۆییانەی ئەم چەمکە بکا، بەڵکو بە درۆ و بە بوختان دەڵێن چەمکی جێندەر بە واتای 12 شێوەی هاوسەرگیری ناشەرعی وەك زەواجی پیاو و پیاو، ژن و ژن، پیاو لەگەڵ ئاژەڵ و ژن لەگەڵ ئاژەڵ و … تاد، دێ (من ئەوەندەی ئاگادارم و بەدوادا چوونم بۆی کردووە، لە هیچ سەرچاوەیەك ئەم 12 شێوەیەی هاوسەرگیریم بەدی نەکردووە، بەدەر لە گوتارێك نەبێ لە ماڵپەڕی ئەلجەزیرە نێت، کە ئەویش تەنها ئاماژەی بە ژمارەکە و هاوسەرگیری سروشتی و هاوسەرگیری پیاو و پیاو ژن و ژن کردووە. واتە ئاماژەی بۆ 9 شێوەکەی دیکە نەکردووە. بەڵێ لە بەڵگەنامەکانی مافی مرۆڤی UN دا مافی هاوڕەگەزبازان پارێزراوە، بەڵام ئەمە هیچ پەیوەندی ڕاستەوخۆی بە چەمکی جێندەرەوە نییە. ئیسلامییەکان لێرە هاتوون درۆیەکی گەورەی شاخدار دەکەن، کاتێك چەمکی جێندەر بە دیاردەی هاوڕەگەزبازی و ئاکاری سێکسەوە دەبەستنەوە و بە تەواوی لە واتا کۆمەڵایەتییە مرۆییەکەی دووری دەخەنەوە و لەم جەوهەرە سەرەکی و ڕاستەقینەیەی دادەبڕن. لە ڕاستیدا هەموو ئامانجی فەلسەفەی جێندەر بەدیهێنانی یەکسانییە لە نێوان ژن و پیاودا؛ بەڵام ئیسلامییەکان بە ڕەهایی دژی ئەم فەلسەفەیەن، بۆیە هێرشی چەواشەکارانەی ناڕەوا دەکەنە سەر جەوهەری ئەم فەلسەفەیە و بە درۆ و بە بوختان ناشیرینی دەکەن و خەڵکی ئیمانداری سادە و ڕای گشتی موسڵمانانی پێ هەڵدەخەڵەتێنن).

ڕاستییەکەی چەمکی جێندەر پەیوەندی بە چەمکی سێکسەوە نییە : جێندەر واتای دابەشکاری ناهاوسەنگی کۆمەڵایەتییە لە نێوان ئافرەت و پیاودا (واتە وشە و چەمکێکی ڕۆشنبیرییە و ڕەگ و ڕیشەکەی لە کولتوور و لە داب و نەریتی کۆمەڵایەتیدایە)؛ بەڵام هەرچی سێکسە ئاماژە بە دابەشکاری بایۆلۆژی لە نێوان هەردوو ڕەگەزەکەدا دەکا (واتە خەسڵەت و چەمکێکی بایۆلۆژی و سروشتییە و ژن و پیاو لە ڕووی ڕەگەز و سێکسەوە لێکدی جودا دەکاتەوە). لە چەمکە گشتییەکانی جێندەریشدا، چەمکی یەکسانی جێندەری و چەمکی دادپەروەری جێندەریمان هەن: یەکسانی جێندەری بە واتای ماف و بەرپرسیارەتی و هەلی ڕەخسێندراوی یەکسان بۆ ژن و پیاو دێ، کە پەیوەندییان بە جیاوازی ڕەگەزی نێر و مێ – وە نییە. ئەمەش بەواتای دابەشکردنی یەکسانانەی ماف و ئەرکەکان لە نێوان هەردوو ڕەگەزەکەدا دێ. دادپەروەری جێندەریش بەواتای دادپەروەری لە مامەڵەکردن لەگەڵ ژن و پیاو لەسەر بنەمای ڕێزگرتنی تەواو لە پێداویستییەکانیان وەك

مرۆڤ دێ، نەك وەك ژن و وەك پیاو؛ چونكە ئەوەتە هەر لە ئیسلامدا – بەنموونە – مافی ئافرەت لە میراتدا نیوەی مافی پیاوە؛ جێندەر دەیەوێ ئەم نادادپەروەرییە نەهێڵێ.

لەم ڕوانگەیەوە با ئەوەش بڵێین و با ئەوەش لە خۆمان بپرسین (پرسیارێکی حەقانی و لۆژیکی): ئایا هیچ پیاوێك پێی خۆشە ژنەکەی، کە ژنی خۆیەتی لە هەمان کاتدا مێردێکی دیکەشی هەبێ؟ واتە ژنەکەی ژنی پیاوێکی دیکەش بێ؟ دیارە ئەمە بۆ ژنیش هەمان شتە. واتە ژنیش زۆری پێ ناخۆشە، کە پیاوەکەی ژنی دووەم و سێیەم و چوارەمی هەبێ و هاوبەشی ئەو بن لە بوونی مێردەکەی. لای پیاوی موسڵمان کوفرە، کە ژن، ئەگەر هەر بە قسە و بە گاڵتەش بێ، باسی دوومێردی بکا، بەڵام بۆ ئەو – بە ناوی دینەوە و بە ناوی خواوە – ڕەواو و ئاساییە، کە تا چوار ژنیش بهێنێ. ئا ئەمە لوتکەی نادادپەروەرییە لە نێوان هەردوو ڕەگەزەکەدا، کە چەمکی جێندەر دەیەوێ نەیهێڵێ. ئا ئیسلامییەکان لەمە تۆقیون، بۆیە وا هێرشی بوختانکەرانەی شێتانە دەکەنە سەر ئەم چەمکە و لەمەشدا ئیسلامییەکانی کورد ئیلهام لە ئیسلامییەکانی عەرەب – لە قەتەر و خەلیج و کەناڵی ئەلجەزیرە – وەردەگرن.

تۆ سەیرکە! لەم چەند ڕۆژەی ڕابردوودا، هەموو ئیسلامییەکانی کورد لەم باشوورە وێرانکراوەدا، وەك یەك قەوانێکیان لێ دەدایەوە، کەێ: جێندەر واتای (نوع الاجتماعی) ـــ (ئەمە ڕاستە)؛ واتای هەڵوەشاندنەوەی خێزانە؛ واتای دایکایەتی خورافەیە؛ واتای مرۆڤ هەست بە خۆی ناکا، کە نێرە یان مێیە، بەڵکو دەکرێ چەند ڕەگەزێك بێ، واتە ژن بڵێ من پیاوم و پیاویش بڵێ من ژنم (هەڵبەت ئەمە بانگەشەی بوختانکارانەی ئیسلامییەکانە)؛ واتای پیاو لەگەڵ پیاو و ژن لەگەڵ ژن هاوسەرگیری بکا، نەك پیاو و ژن لەگەڵ یەك هاوسەرگیری بکەن؛ واتای بەدڕەوشتی و مێبازی و نێربازی و منداڵبازی و ئاژەڵبازی و سەگبازی و کەربازی و تەختەبازی و داروبەردبازی و… تاد.

لەم چەند ڕۆژەی ڕابردووشدا، گەورەترین درۆی ئیسلامییەکان و بانگخوازە سەلەفییەکانیان بریتی بوو لەوەی، کە جێندەرییەکان دژە ئەخلاق و دژە ڕەوشت و دژەخێزان و دژە ئایین و هاوڕەگەزباز و نێرباز و مێبازن… ئیسلامییەکان لەسەر بنەما و پێوەری چەمکی جێندەر هەموو ژن و پیاوێك و هەموو نێر و مێیەك دەکەنە هاوڕەگەزباز و هاوڕەگەزخواز و ئەمەش لە ئاکامدا دەبێتە هۆی لەناوچوونی جۆری مرۆڤایەتی، چونکە دەزگای خێزانی سروشتی و هاوسەرگیری سروشتی

نامێنن و بەمەش ڕەگەزی مرۆڤ لەناو دەچێ. لەم باوەڕە و بۆچوونەی ئیسلامییەکانەوە تێدەگەی، کە چۆن ئەوان هەموو بەهایەکی ئەخلاقی و مرۆیی بە ئەخلاقی سێکس دەبەستنەوە و چۆن چۆنیش فۆبیایەکی یەکجار زۆریان لە هەمبەر ئازادی سێکس لە کۆمەڵگەدا هەیە، هەر بۆیەش لەسەر ئەم بنەمایە هەموو ئازادییەك بۆ تاك و بۆ مرۆڤ ڕەت دەکەنەوە.

بەختیار محەمەد

____

کۆمەڵێك سەرچاوە لە ئەنتەرنێت.

لە وەسفی شۆڕشی ژن، ژیان، ئازادی دا .. حەمید تەقوایی

لە یادی 100 ڕۆژەی لەدایکبوونیدا

وەرگێڕانی بۆ کوردی:کاوە عومەر

شۆڕشی ئێستا شۆڕشێکی ئینسانییە. شۆڕشی ئینسانی بۆ کۆمەڵگەیەکی ئینسانی. ئەمە وەسفێکی سەرزاری نییە، لە سەرسامییەوە، یان جۆرێک لە ڕێزگرتن لەو خۆشەویستانەی لەم سەد ڕۆژەدا لەدەستمان داوە، بەڵکو ڕاستییەکی بابەتیی و شیاوی بینینە.ئینسانی بوونی شۆڕشی ئێستا، ئینسانی لەجیاوازی و دژ بە ئیسلامیزم و ناسیۆنالیزم، واقیعێکی بابەتییە.

لە سەد ساڵەی ڕابردووی پێشهاتەکانی ئێراندا، لە شۆڕشی دەستوورییەوە تا شۆڕشی ١٣٥٧، دوو بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی-سیاسی و بە هەمان شێوە دوو سیستەمی بەهای فیکری، هەم لە ڕیزەکانی شۆڕش و هەم لە دژی شۆڕش چالاک بوون: بزووتنەوە و بیری ئیسلامی و بزووتنەوە و جیهانبینی ناسیۆنالیستی. لە ئایەتوڵڵا تەباتەبایی و بەهبەهانی و شێخ فەزڵوڵڵا نوری تا ئایەتوڵڵا کاشانی و خومەینی و خامنەیی و لە موجاهیدینی خەلق و پان ئێرانیزمەوە، بەرەی نەتەوەیی و نەهزەتی

ئازادی، بۆ ئۆپۆزسیۆنی شاهانەی ئەمڕۆ و شازادە تەباری جاستە و دەست□ل□کارکێشانەوەی، سەر بە خۆیان ب□ ئ□م دوو ب□زووتنەوە و سیستەمی بەهای فیکری-سیاسی. شۆڕشی ئێستا، بەپێی ئەو هەلومەرجە سیاسی-کۆمەڵایەتی-ئابوورییە بابەتییانەی کە پاشخانەکەی پێکدەهێنن، خاڵی کۆتایی هەردوو ئەمانەن. شۆڕشێک کە حیساباتی مێژوویی بە هەردوو ئیسلامی و ناسیۆنالیزم بەپێی تایبەتمەندییە بابەتییەکانی خۆی یەکلایی بکاتەوە.

ژن، ژیان، ئازادی

ژن، ژیان، ئازادی ڕەمز و دروشمی ئەم شۆڕشەیە. ئەمە دروشم و هێمایەکە کە ئازادی ژن بە ئازادیی هەموو کۆمەڵگا و بە هەناسەی ژیانەوە دەبەستێتەوە. نەک هەر لەبەرئەوەی ئازادی ژن پێوەرێکی ئازادی هەر کۆمەڵگایەکە، بەڵکو لەبەر ئەوەی لە واقیعی سیاسی-کۆمەڵایەتیی ٤٠ ساڵی کۆتایی کۆمەڵگای ئێراندا، ڕزگاری تەواوی کۆمەڵگا بەستراوەتەوە بە ئازادی ژنەوە. کۆماری ئیسلامی بە سەرکوتکردنی ژنان دەستی پێکرد، بە حیجابی ژنان، حیجابی خنکاندنی بەسەر هەموو کۆمەڵگادا سەپاند و هاوکات لەگەڵ هێرشکردنە سەر حورمەت و کەسایەتی ژنان، حورمەت و بژێوی و کەرامەتی هەمووانی بە بارمتە گرت. ژن،ژیان، ئازادی گرنگی خۆی لە ڕووبەڕووبوونەوەی کۆمەڵگایەک کە لەگەڵ حکومەتێکی دژە ژن، دژە ژیان، دژە ئازادیدا هاتۆتە ژیانەوە،.

ئه م شۆڕشه له نێو دابه شکردنی شۆڕش و پێشهاته کانی مێژووی هاوچه ڕخی ئێراندا ناگونجێت . وەک دەستووری، ئامانجی پەرلەمان و حکومەتی نیشتیمانی نییە و وەک ب□زووتنەوەی سییەکانیش نییە، بە نیشتیمانیکردنی پیشەسازی نەوت یان گەشەی پیشەسازییەکانی دەوێت و وەک شۆڕشی ١٣٥٧ نییە، ئەوە بەدوای سەربەخۆییدا دەگەڕێت لە ئیمپریالیزم و “سەگی زنجیرەیی ئیمپریالیزم دەکێشێت”، بەڵام ئەوە شتێکی مرۆیی هەموو نەوەکانە کە نوێنەرایەتی ئەو کەسانە دەکات کە لەم شۆڕشانەدا ڕاوەستاون و شکستیان هێناوە. لێرەدا ناسیۆنالیست و ئایینییەکان ئیتر ئامادِە نین ئازادی و ڕزگاری لە میحرابی “ئیسلامی عەلەوی” و “ئیلاهیەتی ڕزگارکەر” بکەنە قوربانی و ئەویتریان لە کۆشکی دەرفش کاویانی و شانازی نەتەوەیی – نیشتمانی ئەم داواکارە خۆ بە نوێنەردانەرانی تاقیکردنەوەکانی خۆیان گەڕاندوەتەوە و ڕەتکراونەتەوە. قۆناغێکی سایەی خودا و قۆناغێکی تری ئایەتەکانی خودا هەبوو، هەردووکیان جگە لە هەژاری و چەوساندنەوە و دیکتاتۆری بۆ خەڵک هیچی تریان نەبوو. ئەگەر لە ساڵی ١٣٩٦ خەڵک ” ڕیفۆرمخواز بناژۆخواز” ئیتر بەسەرهاتەکەتان تەواو بویاب یان ڕاگەیاند، شۆڕشی

ئێستا ڕایدەگەیەنێت کە کۆتایەکە تەنها بە ئیسلامییەکان بە هەموو جۆرەکانیوە نییە، بەڵکو بە ناسیۆنالیستەکانیشە.
شۆڕشی ژن،ژیان، ئازادی نەک لە ڕێگەی ئیسلامیزم یان ناسیۆنالیزمەوە نییە، بەڵکو ڕاستەوخۆ و بێوچان بەرەو ئازادی و خۆشگوزەرانی و یەکسانی ڕۆشتووە. و ئەمە شۆڕشێکی نوێیە، شۆڕشی سەدەی بیست و یەکەم. شۆڕشی ئەو نەوەیەی لە سەدەی بیست و یەک لەدایک بووە، پشت بەستن بە تەکنەلۆژیای پەیوەندی سەدەی بیست و یەک و ئەزموونی هەڵچوونەکانی سەدەی بیست و یەک. شۆڕشێک کە نەک لە شۆڕشەکانی سەدەی ڕابردوو بەڵکو لە پێشهاتەکانی سەدەی ئێستاوە فێردەبێت و ئیلهام وەردەگرێت: لە بزووتنەوەی دەست بەسەرداگرتن و شۆڕشەکانی بەهاری عەرەبی و ڕاپەڕینەکانی ٨٨ و ٩٦ و ٩٨ لە خودی ئێراندا.

تایبەتمەندێتی جیهانی شۆڕشی ئێستا

سەرنج ڕاکێشی جیهانی شۆڕش کە تا ئەو جێگەی ناوی مەهسا، دروشمی ژن،ژیان، ئازادی و گۆرانی "بەرای"ی کردە تە ئایکۆن و سیمبولێکی جیهانی لەو نەوە ملیارەها ئینسانی نیشتەجێی سەر گۆی زەوی، وردە وردە لە سروشتی ئینسانی خۆیەوە سەرچاوەی گرتووە . شۆڕشی دەستووری، بزووتنەوەی بە نیشتمانیکردنی پیشەسازی نەوت بوو، یان شۆڕشی ساڵی ١٣٥٧ نەیتوانی ببێتە جیهانی ، چونکە لە ژێر ئاڵای نەتەوەیی- ئایینیدا بەدوایی دەزەکەی خۆی بەرزکردبوویەوە و بەدوایدا دەگەڕا. شۆڕشی ئێستا لە بەرگریکردن لە ژن و ژیان و ئازادی سەریهەڵداوە و ئەمەش پرسێکی جیهانییە. ئەو تێگەیشتن و لێکدانەوەیەک لە ئازادی کە لە گۆرانی "بەرای"دا دەربڕدراوە، زیندوو و کۆنکرێتی و تایبەتە، نە پەیوەستە بە جوگرافیایەکی دیاریکراوەوە، نە بە ئایین و نەتەوە و کولتوور و تەمارێکی مێژوویی دیاریکراوەوە. لە ژن و جەماوەری خەڵکی ژێر دەسەڵاتی تاڵیبانەوە بە بزووتنەوەی "می توو" لە ڕۆژئاوا و لە بزووتنەوەی ژینگەپارێزی جیهانییەوە بە بزووتنەوەی پەلکەزێڕینەکان، لە کرێکاران و فەرمانبەرانی پاڵنراو بە خوار هێڵی هەژاری لە ژێر بارگرانی خۆپارێزی ئابووری لە هەموو جیهان تا ئەوانەی لە شۆڕشە شکستخواردووەکانی "بەهاری عەرەبی" و بزووتنەوەی داگیرکاری لە ڕۆژئاوا و لەسەدا نەوەد و نەیەکانی جیهان ڕاپەڕین، لەم شۆڕشەدا بەدوای ئایدیالی خۆیاندا دەگەڕێن و هیوایەکی نوێ دەدۆزنەوە..
ژنان و ساڵانی هەشتاکان لە دژی کۆنەپەرستانەترین سیستەمی مێژووی هاوچەرخ وەستاونەتەوە و مەشخەڵەکیان داگیرساندووە کە بڵێسە وکڵپەی لە هەموو گۆشەیەکەوە دەبینرێت.
جێگای سەرسوڕمان نییە لە کۆماری ئیسلامیدا شۆڕشێکی لەو شێوەیە

ڕووبدات، چونکە لێرەدا نامرۆڤانەترین و بەربەریترین و میکرۆبی هەموو پیسیەکان و تاوانکارییەکان لەسەدا یەکە دەسەڵاتدارەکانی سەردەمی ئێمە لە دەسەڵاتدایە. قوڵایی کۆنەپەرستیەکە کە لوتکەی ئازادی هێناوەتە مەیدان. بەهارێکی پاڵەپەستۆکراو باز دەداتە پێشەوە و تێگەیشتنی جیهانی لە ئازادی و ڕزگاری و مرۆڤایەتی لەگەڵ خۆیدا هەڵدەگرێت.

شۆڕشی ئینسانی بۆ کۆمەڵگایەکی ئیسانی شۆڕشێکە دەست لە ڕەگ و ڕیشەی خۆی دەدات و بە بڕوای مارکس "بۆ ئینسانەکان ڕەگەکە خودی ئینسانە". شۆڕشێک لە کۆمەڵگەیەکی ئیسلامیی دژە مەدەنیدا بۆ گەیشتن بە کۆمەڵگایەکی ترانس سیڤیل، کۆمەڵگەیەکی مرۆڤدۆستانە. شۆڕشێک نەک هەر لە دژی کۆماری ئیسلامی و ئایەتوڵڵا ملیاردێرەکان، بەڵکو لە دژی ل□س□□دایەکەکانی جیهانیشە. شۆڕشێک بۆ تێپەڕاندنی شارستانییەتی پاشەکشە پێکراوی جیهانی هاوچەرخ بۆ کۆمەڵگایەکی ئینسانی، لە کۆمەڵگەیەکی بەچینایەتی بووەوە بۆ ئینسانیەتیەکی کۆمەڵایەتی بوو. کۆمەڵگایەک کە تێیدا هاوڵاتی جیهانیە، کۆچبەر خاوەن ماڵە و "خودا پاشا نیشتمان" جێگەی خۆی داوە بە "ژن ژیان ئازادی" . و ئەمەش تەنها وەڵامی ئیسلامییەکان نییە، تاکە دژە ژەهری ئایین لە ئێران، ئەفغانستان، سۆمال□، سوریا، عێراق، و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و تاکە وەڵامە نیە بۆ تیرۆریزمی ئیسلامی لە سەرانسەری جیهاندا ، بەڵکو لەوەش زیاتر، بەڵو لەوەش واوەتر وەڵامی پۆستمۆدێرنیزم و ڕێژەگەرایی کولتوورییە. وەڵامدانەوەی کۆمەڵایەتیە بۆ ڕوانگەی کۆنەپەرستانەی پۆست مۆدێرن کە ئیسلامییەکانی وەک نوێنەری کولتوور و خەڵکی کۆمەڵگا ئیسلامییەکان ڕازی کرد و بنەمای سەرهەڵدانی ئیسلامیزم بوو لە ئەفغانستان و ئێران. شۆڕشی ئێرانی ساڵی ١٤٠١ وەڵامدانەوەی جیهانە بۆ دواکەوتوویی نیولیبراڵیزم و نیوکۆنەکان و سەرمایەداریی بێ سنووری بازاڕی ئازاد دوای ڕوخانی دیواری بەرلین. ئەمە شۆڕشێکە دژ بە ئایین و ناسیۆنالیزم و هەڵپێچانیان لە ژیانی سیاسی و کۆمەڵایەتیدا نەک هەر لە ئێران بەڵکو لە هەموو جیهاندا. ئەمە شۆڕشێکە کە مشتێک لە ئاسمان دەدات و دژی هەموو جۆرە تابۆیەکی پیرۆزی نەتەوەیی-ئاینی، دژی هەموو جۆرە حکومەت و دەسەڵاتێکی سەروویخەڵکی وە هاتووەتە مەیدان. ئەمە شۆڕشێکە بۆ گەڕاندنەوەی ئیرادە بۆ ئینسان، لە ئێران و لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و لە هەموو جیهان!

مانای سەرکەوتنی شۆڕش

ئەو داهاتووەی کە ئەم شۆڕشە دەیەوێت و دەتوانێت بە ئەگەرێکی

زۆرەوە دروستی بکات، لە چوارچێوەی مۆدێلەکانی ڕابردوودا جێی نابێتەوە. ڕووخساری ئەڕێنی ئەم شۆڕشە، و مانا و ناوەڕۆکی سەرکەوتنەکەی ناتوانێ هیچی کەمتر بێت لە بەشداری و ڕۆڵی ڕاستەوخۆی خەڵک لە ئیدارەی کۆمەڵگادا، واتە هیچی کەمتر نەبێت لەوەی کە لە کۆمۆنەی پاریس سەدەی ١٨ ڕوویدا ، لە سەدەی بیستەمدا شۆڕشی ئۆکتۆبەر، و لە سەدەی ئێمەدا بزووتنەوەی داگیرکردنی مژدری ئەوە بوون. شکستیان هێنا، بەڵام دۆز و ئایدیاڵەکەیان هەرگیز شکستی نەهێنا و ئەمڕۆش ئێرانی سەدەی بیست و یەک بەڵێنی وەدیهاتن و سەرکەوتنی ئەو ئامانجە دەدات. هەموو ئەم ئەزموونانە و بە تایبەتی ئەزموونی ئێرانی هاوچەرخ، نیشانی دەدەن کە شۆڕشی ئێستا ئەگەر ئازادی لە کۆیلایەتیی کرێ لەخۆ نەگرێت، نابێتە هۆی ئازادییە مەدەنییەکان؛ ئەگەر گەرەنتی یەکسانی ئابووری نەکات، نابێتە هۆی یەکسانی سیاسی و مەدەنی؛ ئەگەر هەڵاواردنی چینایەتی ڕیشەکێش نەکات، ئەوا هیچ هەڵاواردنێکی تر ڕیشەکێش ناکات. ئەمڕۆ هەموو دیموکرات و ئازادیخواز و ئینساندۆستێک پێویستە سۆسیالیست بێت.

ئەمڕۆ حوکمی دونیای سەرمایەداری بە سنووری سەردەمی ئێمەیە، کە لە ئەمریکا کەسێکی وەک ترەمپ و لە ئێران کەسێکی وەک خومەینی دەتوانێت بگەیەنێت بە دەسەڵات.

شۆڕشی ئێستا وەک هەر شۆڕشێکی تر، بزووتنەوەیەکی ناڕەزایەتی ڕەخنەگر و ڕوخێنەر لە دژی حکومەت و نەزمی هەبوو. وە شۆڕشی ئێستا تا ئێستا دەریخستووە کە ئاڵا هەڵگری ڕادیکاڵترین ڕەخنەی لە پایەکانی ئەو نیزامەیە کە هەیە.

ئەم ڕاستیانە ڕەنگە بە زیادەڕەوی یان وەک لێدوانی وروژاندن و خەیاڵی هەژمار بکرێن، بەڵام لە سەد ڕۆژی یەکەمدا هەموو ئەم نیشانە ئومێدبەخشانە دەتوانرێت ببینرێت. هەر ئەوەندە بەسە بە چاوێک بەو هەزاران کلیپەی کە لە شەقامەکانی ئێرانەوە بە جیهان دەگوازرێنەوە بگەڕێیت، بە پشتیوانی و هاوسۆزی خەڵکی کوردستان، ئازەربایجان، بەلوچستان و چوار گۆشەی ئێران، بە دروشمی "یاشاسین کوردستان، بژی". ئازەربایجان"، بەگوێرەی قسەی ڕادیکاڵ سارینا ئیسماعیل زادە. گەوهەرە خۆشەویستیەکەی دایکی سەتار بەهەشتی، بە وتارەکەی دایکی کیان لە سەر گۆڕی کوڕەکەی، بە چاوپێکەوتنی مەجیدڕەزا پێش لەسێدارەدانی، بە ئاماژەکانی وەک فڕێدانی عەمامە لە شەقامەکان و شکاندنی دیواری ئاپارتایدی جێندەری لە زانکۆکان، بە تویتەکانی گاڵتەکردن بە ئایین و گاڵتەکردن بە تابۆ و پیرۆزییە ئیسلامیەکان، بە زمانی دارە دەشکاوەکان لە هەوای پیس و منداڵانی ئەفغانی و زبە کەکەرەوەکان لە سروودی "بەرای"ی، بە وتار و مەراسیمی دژە ئایینی لە پرسە و لە چلەکاندا، بە سەماکانی

هەشتاکان لە دەوری سووتاندنی حیجاب لە شەقامەکاندا و دواجاریش بە شەپۆلی جیهانی پشتیوانی و هاوپشتی لەگەڵ شۆڕشی ئێران و ئایکۆنەکانی لە چوار گۆشەی جیهاندا. ئه مانه هه موو نیشانه و سیمبوله کانی ئه و شۆڕشه ن که ده یه وێت نه ک ته نها کۆمه ڵگه ی ئێران به ڵکو هه موو جیهان سەروژێر بکات وه . جیهانێکی نوێ و مرۆڤایەتیەکی نوێ بنیات بنێت!

پیرۆزە یادی ١٠٠ رۆژەی لەدایک بوونی شۆڕشی ژن،ژیان. ئازادی!

٣ی دیمای ١٤٠١

هاندانی منداڵان بە نووسینی چیرۆک.. رۆزا شوان

بە جیاوازی هەموو منداڵان لە تەمەنی سێ ساڵییەوە، حەز لە چیرۆک دەکەن و چێژ و خۆشی لێوەردەگرن، گەرچیش زۆربەیان لە مەبەستە شاراوەکانی چیرۆکە هێمایەکان تێناگەن. چیرۆک هۆکارێکی گرنگ و شێواز و ڕێبازێکی ئاسانە لە پەروەردەکردن و فێرکردنی منداڵان، لە گەشەکردنی خەیاڵ و هزر و زمان وتوانی گوزارشتکردنیان.

نووسینی چیرۆک لە لایەن منداڵانەوە، یارمەتییان دەدات بە ڕێکخستنی بیرۆکەکانیان و گوزارشکرن لێیان، بەزمانێکی نووسراو و گەیاندنی ئەم بیرۆکەکانەیان بە منداڵانی تر. شارەزایان دەڵێن، هاندانی منداڵان بە گێڕانەوەی چیرۆک یەکێکە لە گرنگترین وانەکان، کە پێویستە دایکان و باوکان فێری ببن. گێڕانەوەی چیرۆک هەستێکی خۆش بە منداڵان دەبەخشێت. بەڵام بەشێکی زۆری دایکان و باوکان، شارەزاییان نییە و نازانن، چۆن یارمەتی منداڵەکانیان بدەن بە گێڕانەوە چیرۆک و نووسینی چیرۆک.

مامۆستایانی قوتابخانەی بنەڕەتی، بە تایبەتیش مامۆستایانی زمانی کوردی، لە وانەی داڕشتن دا، وەکو هەنگاوی یەکەم، دەتوانن داوا لە قوتابییەکانیان بکەن بە گێڕانەوەی چیرۆک، دوایش بە نووسین بە کورتی و پوختی ئەو چیرۆکانە بنووسنەوە. دواتریش هانیان بدەن کە چیرۆکی داهێنراوی زادەی خەیاڵ و بیری

تایبەتی خەیاڵیان بنووسن، با سادە و ساکار و کورتیشبن. مەرجیش نییە هەموو چیرۆکێک یا کارێکی ئەدەبی بۆ منداڵان لەژێکی بێت. بەڵکو دەشێت خەیاڵئامێزیش بێت.

تا ئەسا نووسەرانی گەورە چیرۆک بۆ منداڵان دەنووسن و گوزارشت لە هیوا و خەون و خواستەکانی منداڵان دەکەن. لە جیهاندا منداڵانی بەهرەمەندی چیرۆکنووس زۆر کەمن. ئەمەش بە سنووری دیاریی خەیاڵ و زمان و توانای دەربڕینیان دەگەڕێتەوە. زۆربەی منداڵان دەتوانن بە شێوازێکی ئاسان و کورت چیرۆکەکانی روژانەی ژیانیان بە زارەکی بگێڕنەوە. یا بە وێنەکێشان و رەنگەکان گوزارشتیان لێبکەن. بەڵام زۆر کەمیان دەتوانن بە شێوازێکی ئەدەبی بە نووسین چیرۆکەکانیان بنووسن.

چۆن دەتوانن هەمان و یارمەتی منداڵەکانتان بدەین، بە ئەوەی فێربن چیرۆک بنووسن و ببن بە چیرۆکنووس؟ منداڵان خاوەنی خەیاڵێکی فراوان. لەوانەیە بە نووسینی چیرۆک بە منداڵان، پێویستیان بە هەندی یارمەتیدان هەبێت بە بە جوانی ڕێکخستنی بیرۆکەکانیان و داڕشتنی چیرۆکەکانیان بە شێوەیەکی ئەدەبیی ئاسان. هەنگاو بە هەنگاو چۆن یارمەتی منداڵەکەتان دەدەن، تا هەگری نووسینی چیرۆک بێت بە منداڵان. یارمەتیدانی منداڵەکەتان لە سەرەتاوە تا کۆتایی، ڕێگایەکی نایابە بە ئەوەی ئارەزووی نووسینی چیرۆک بە منداڵان بکات و خۆی تاقی بکاتەوە. دەتوانن سوود لەم هەنگاوانە وەربگرن. دەشێت ئەم یەکەم هەنگاوانە بە نووسینی چیرۆک لە لایەن منداڵانەوە، لە سەرەتاوە چالاکییەکی قورسبێت، لە هەمان کاتیشدا خۆشبێت:

١ـ پێویستە چیرۆکی کورت و ئاسان بە وردی و بە شێوازێکی فانتازی بۆ منداڵەکەتان بگێڕنەوە. باشتریش وایە کە لە پەرتووکێکدا لەگەڵ منداڵەکەتاندا، پێکەوە چیرۆکێک بخوێننەوە. لە دوای خوێندنەوەی کەمێک پرسیار لە منداڵەکەتان بکەن. وەکو: چیرۆکەکە چۆنە بە لاتەوە؟ پاڵەوان یا کارەکتەری سەرەکی چیرۆکەکە، چۆنە بە لاتەوە؟ ئایە چیرۆکنووسەکە بە باشی کۆتایی بە چیرۆکەکەی هێناوە؟ ئامانجی پاڵەوانی چیرۆکەکەی هاتەتەدی؟ وشە و رستەکان قورس نین بە لاتەوە؟ قسە و رای تۆ دەربارەی ئەم چیرۆکە چییە؟ پرسیار گەلێکی لەم جۆرە. داواشی لێبکەن بە زارەکی چیرۆکەکە بگێڕێتەوە. تا بزانن تا چەند لەگەڵ چیرۆکەکەدا بووە و وەریگرتووە. خوێندنەوەی چیرۆکی باش، یارمەتی منداڵانی ئارەزوومەندی نووسینی چیرۆک دەدات، کە چۆن خەیاڵ و بیرۆکەکانیان ڕێکبخەن و چۆن لە

نووسینی چیرۆکدا ئەم بیرۆکانەیان دابڕێژن و بە منداڵانی تری بگەیەنن.

٢ـ دەشێت دۆزینەوەی ئیلهام و بیرۆکەی باش بۆ نووسینی چیرۆک، لە لایەن منداڵان و گەورەکانیشەوە کارێکی ئاسان نەبێت. دەکرێت منداڵەی چیرۆکنووس لە بەسەرهاتەکانی و لە ژیانی رۆژانەی ئیلهام و بیرۆکەی نووسینی چیرۆکی بۆ بێت. یا لە رووداو و بەسەرهاتێکی راستییەوە. بۆ نموونە: یەکەم رۆژی یەکەم جاری چوونی بۆ قوتابخانە. یا گەشتێکی لە بەهاردا لەگەڵ هاوڕێکانی بۆ سەیرانگایەکی کوردستان، نووسینی چیرۆکێک کە داپیرەی یا باپیرەی بۆی گێڕاوەتەوە، دەتوانێت بە دەستکاری و بە کورتی بینووسێت. یا چیرۆکێک لە بیرۆکەیەکی داهێنانی زادەی خەیاڵ و بیری خۆی بێت. هەردەمیش بیرۆکەی باش هیوا و گەشبینی بە منداڵان دەبەخشێت.

٣ـ دیاریکردنی پاڵەوان یا کارەکتەری سەرەکی چیرۆکەکە. لەگەڵ دیاریکردنی رۆڵیان. گەر تۆ نەگەیشت پاڵەوانی سەرەکی چییە. تێی بگەیەنە پاڵەوان یا کارەکتەری سەرەکی لە چیرۆکدا، ئەو کەسەیە کە لە بەشێکی زۆری رووداوەکانی چیرۆکەکە بەشدار دەبێت. مەرجیش نییە پاڵەوان یا کەرەکتەرەکان مرۆڤبن، دەشێ ئاژەڵ یا باڵندە یا دار و شتی بێ گیان بن. باشتریش وایە لە پێشا دەست بە نووسینی ئەو چیرۆکانە بکات، کە پاڵەوانێک یا دووان رۆڵیان تێیدایە، پاڵەوان و کارەکتەرەکانیش نامۆ نەبن و لە ژینگەی منداڵانی کوردەوە دوورنەبن.

٤ـ ململانێی نێوان کارەکتەرەکان، مەبەستیش لە چەمکی ململانێ، ئەو گرفت و کێشانەیە کە دێنە رێی پاڵەوان و کارەکتەرە سەرەکییەکان. بۆ نموونە لە رێگای چوونی بۆ سەردانی ماڵی داپیرەی تووشی زریانێک بوو. لە منداڵەکەت بپرسە چۆن پاڵەوانی چیرۆکەکەت خۆی لەو زریانە دەپارێزێت و دەگات بە ماڵی داپیرەی. دوای گەیشتن بە ئامانج. چی پەند و وانەیەک لەم چیرۆکەدا هەیە؟.

٥ـ دیاریکردنی کات و شوێن لە چیرۆکدا. ئایا کاتی رووداوەکانی چیرۆکەکە، لە رابردوو یا لە ئەمڕۆ دایە، لە زستان یا لە هاوین دایە. لە دێ یا لە شارێکی کوردستان دایە، لە قوتابخانە یا لە سەیرانگا یا لە باخچەیەک دا بوو... هتد.

٦ـ پێویستە منداڵەی چیرۆکنووس ئەوە بزانێت، هەموو چیرۆکێکی باش سەرەتا و ناوەڕاست و کۆتایی هەیە. بە زۆریش خاڵێکی وەرچەرخان لە ناوەڕاستی چیرۆکدا روودەدات، چیرۆکەکە خۆشتر

دەکات و بەرەو چارەسەری گرێی چیرۆکەکە و کۆتاییەکی باش دەبەتەوە.
٧- کۆتایی لە چیرۆکدا زۆر گرنگە. هەموو چیرۆکێکی باش بۆ مندالان بە کۆتاییەکی باش کۆتایی دێت. بە خۆشی و بە شادی و بە سەرکەوتنی پاڵەوانی چیرۆکەکە کۆتایی دێت.. هەرگیز نابێت بە تراژیدیا و بە ناخۆشی و نائومێدی و ڕەشبینی کۆتاییان پێ بێت. هەر کۆتاییەکیش وانە و پەندێکی لێ هەڵگرتووە.
٨- دیالۆگ لە نێوان کارەکتەرەکاندا، ڕەگەزێکی گرنگی چیرۆکی مندالانە. دیالۆگ چێژ و خۆشییەکی زیاتر بە گێڕانەوەی چیرۆک بۆ مندالان بە نووسین دەبەخشێت.
٩- پێویستە مندالەی چیرۆکنووس، لە سەرەتای چیرۆکەکەیدا، پاڵەوان یا کارەکتەری سەرەکی چیرۆکەکەی بناسێنێت.
١٠- لە سەرەتادا لە نووسی چیرۆک، تەنیا مەبەستێک یا ئامانجێک دیاری بکات.
لە مەبەستێک زیاتربێت، بیری ئاڵۆزدەکات و لە توانایدا نییە. ئامانجەکانی بێنێتەدی.
١١- دانانی نیشانەکانی خاڵبەندی لە نووسینی چیرۆکدا لە شوێنی دروستی خۆیاندا.
١٢- پێویستە زمانێکی سووک و ئاسانی کوردی، لە نووسینی چیرۆک بۆ مندالان بەکاربهێنرێت. دووربێت لە وشە و لە ڕستەی گران. لە پەرەگرافی درێژ.
١٣- نووسینی چیرۆک بۆ مندالان، پرسێکە هەمیشە لە پێشکەوتن و داهێنان و ئافراندن دایە. هەنگاو لە دوای هەنگاو، ئاستی مندالانی چیرۆکنووس لە نووسینی چیرۆکدا بەرزتر دەبێتەوە.
١٤- لە ئینتەرنێتدا ئیمەیڵێک بۆ مندالەکەتان بکەرەوە و هانی بدەن، کە ئەو چیرۆکەی نووسیویەتی، لە ئینتەرنێت بینووسێت. چونکە نووسین لە ئینتەرنێتدا سەرەتای خۆشی، شارەزایی تەکنیکی نووسینی پێدەبەخشێت. ئێوەش بە وردی چیرۆکەکەی بخوێننەوە و تێبینییەکانتانی پێ بڵێن. بەڵام رای خۆتان نەسەپێنن بە سەریدا.
١٥- هانی مندالەکەتان بدەن، کە چیرۆکەکەی پێشانی چیرۆکنووسێکی گەورەی مندالان بدات. تا سوود لە لە تێبینی و لە ڕێنماییەکانی وەربگرێت.
١٦- دوای دەستکاریکردن و راستکردنەوەی هەڵە ڕێنووسییەکانی و پوختکردنی چیرۆکەکەی، هانی بدەن کە لەگەڵ وێنەیەکی خۆیدا چیرۆکەکەی بۆ گۆڤارێکی مندالانی بنێرێت.

بڵاوبوونەوەی چیرۆکەکەی لەو گۆڤارەدا، سەرەڕای ئەوەی کە خۆشییەکی زۆری پێدەبەخشێت. دەبێتە هاندەریشی بۆ درێژەدان بۆ نووسینی چیرۆک.

ڕەزا شوان

مارکس و لینین و پرسی هەرەوەزی.. سەلام عەبدوڵڵا

سێ کوچکەی کاری شیوعی و چەپ بریتیە لە(حزب، سەندیکا و کاری هەرەوەزی)، بەڵام لە هیچ یەکیان برەومان نیە. لێرە تێڕوانینی مارکس، ئەنگلس، لینین و سۆسیالیستەکانیتر دەخەینەروو سەبارەت بە کاری هەرەوەزی.

کاری هەرەوەزی پێش و لە سەردەمی مارکس و لینین تا ئێستا(قۆناغی سەرمایەداری جیهانگیر)، بووە بە پرسی مێژوویی و مۆدێلی نوێی مرۆڤایەتی دژ بە سەرمایەداری لە بەرزترین قۆناغی(ئیمپریالیزم).

بەداخەوە پاش نزیکە تێپەڕبوونی 6 ساڵ لە کاری شەوو ڕۆژمان بۆ سەرخستنی بیر، کار، چالاکی، پەیوەندی و کلتووری هەرەوەزی بە هەموو هەڵە و نوقسانی و ژێرکەوتن و سەرکەوتنەکانی، بەڵام هێشتا لە هەنگاوی یەکەمین و نەمانتوانی لە ناو شاری خانەقین هەنگاوی دووهەم دابنێین و لە ئاستی شارەکان کاری تیئۆری و عەمەلی لەبارەیەوە ئەنجامنەدرا.

ئەتوانم بڵێم(هەوڵەکانمان سەرنەکەوت) و هۆکارەکان ئەگەڕێنەوە بۆ نموونە:

1- پەراوێزخستنی لە ئاستی پەروەردەو راگەیاندن.

2- خۆدزینەوە لەم ئەرکە.

3- بایەخدان بە کار و چالاکی سازشکردن.

4- دەیان کادر خۆی تەرخانکردووە بۆ کاری ڕێکخراوەکانی(کۆمەڵگەی مەدەنی)و راگەیاندنی"سەربەخۆ".

5- کەسانی نەزان و بێ ئاگا و دووڕوو و فێڵباز لە هەڵویستی مارکس و لینین و ئەوانیتر لەناو شیوعی و چەپ ڕۆڵی خۆیان بەشێوەیەکی خراپتر لە دوژمن گێڕا.

جیڤارا ناهەقی نەبوو وتی:(9 فیشەك بۆ خیانەتکارانی ناوخۆ و

فیشەکێك بۆ دوژمن)!
6- چەپی فرەبێژ و قسەز لە مەکتەبیەکان وشەیەکیان لەبارەی کاری هەرەوەزی نەدڕکاند.
بەم نووسینە دووبارە ئەگەڕێینەوە بۆ هەڵویستی دامەزرێنەرانی بیری شیوعی:
کاری هەرەوەزی شێوازی جۆربەجۆری بە خۆی گرتووە و لەوانە بۆ نموونە:
ڤیلی شپیلە لە گفتوگۆیەدا دەڵێ: (یەکێتی هەرەوەزی جیهانی لە 233 رێکخراو پێکهاتووەو لە 89وڵات و تێیاندا 800ملیون ئەندام یەکیان گرتووە. حکومەتی لۆلا دس سیلڤیا لە سەرۆکایەتی رابردوویدا لە ئەرژەنتین داوای(ئابووری هاوپشتی)کرد کە 20 هەزار کارگە دەگرێتەوە. لە ئۆروپاشدا لە باسکتلەند لە ئەسپانیا و(ئیمیلیا رۆماگنا) لە ئیتالیا 4000هەرەوەزی. وێنەی لیبڕالی نوێ دەسەڵاتی بۆرژوازی بۆ مرۆڤ بەدەوری موڵکایەتی دەسووڕێت، بەدەوری پارە…(- هەرەوەزی وەك ئەڵتەرناتیڤی لیبڕالیزمی نوێی سەرمایەداریە- ئەمە ناوی کۆڕێکیە بۆ نموونە).
لەپاڵ ئەو ئەزمونانە، ئەزموونی حکومەتی هەرەوەزی کوبا، فێنزەویلا و پۆلیڤیا و چەندین وڵات و ئەزموونیتر بە رۆژئاوایشەوە. سەرمایەداری بووە بە سەرچاوەی تاوان دژ بە مرۆڤایەتی و ئیتر دەبێ بە بچووکترین هەنگاو، بیر لە ئەڵتەرناتیڤەکەی بکەینەوە.
ڤیلی لە درێژەی قسەکانیدا:(عەداڵەتیش چەند ئاستێکی هەیە، مارکس تاوانباری سۆسیالدیموکراتی کرد بەوەی کە ئەوان تەنها بایەخ بە دابەشکردنی قازانجی بەرهمهێنان دەدەن، بەڵام مەسەلەکە ئەوەیە خودی مەرجەکانی بەرهەمهێنان دادپەروەرانە بکرێت– واتە زاڵ ببین بەسەر بەرهەمهێنانی سەرمایەداری- تا ئابووری بکەین بە موڵکایەتی هەرەوەزی مرۆڤی کارگەر).
هەر لەو کاتەوە، هەرەوەزی شوێنی ململانێی رابەرانی سۆسیالیست بووە: هەڵویستی سیاسی مارکس دژی لاسال لەبارەی پرەنسیپ و پراکسیسی هەرەوەزی بوو. لەبارەیەوە لاسال دەیویست هەرەوەزییەکان یارمەتی پارە و قەرز لە حکومەت وەربگرن و مارکس دژی وەرگرتنی پارە بوو لە حکومەتەکەی بیسمارك و دەیویست بەرێوبردنی هەرەوەزییەکان لەلایەن خۆدی کرێکارانەوە رێکبخرێن.
ئێستا و لە رابردوو مارکسیستەکانی زۆرێك لە وڵاتان پێیان وایە کە کاری هەرەوەزی وەك دورگەیەکە لەناو دەریای سەرمایەداری و هەروا بۆ پەرەدان بە خەباتی چینایەتی. چەوساوەکانی کوردستانیش وەك چەوساوەکانیتری دنیا بنەمایەکی عەمەلی گەورەمان هەیە لە کاری هەرەوەزی، بەڵام کاری جددی لەسەری ناکرێت و لە ئاستیدا هەر ئەڵێی

بتين و لەبريدا خەريك كار و چالاكى لاوەكين كە بستێك نامانباتە پێشەوە.

ماركس لە 1850 تا كۆچيدواييى لە 1883 پەيوەندى هەبوو لەگەڵ سەنديكا كرێكارييەكانى بەريتانيا و بەرێگەيانەوە لەگەڵ بزووتنەوەى هەرەوەزى و بڕواى وابوو كە كرێكاران نابێ چاوەڕوانى ڕۆژى دواى شۆڕش ببن كە ڕۆژێك لە ڕۆژان پێشدێت يان نايەێت. بەڵام لێرە تەسبيحى سەدويەك بەدەستەوە دەگرن و سەردانى ئەم بارەگا و ئەو بارەگا دەكەن وئوستادانە ئەرك و كاتى خەبات و تێكۆشان بە فيڕۆ دەدەن.

ماركس لە هەركوێ پەيوەندى لە گەل كرێكاران هەبوايە پێى وابوو هەر دەستپێشخەرييەك، هەر هەوڵێكى سەربەخۆى كرێكاران لەبارەى ئابوورى و يارمەتيدانى خۆ بەخۆيى هەبوايە، پێشوازى لێدەكرد، چونكە ئاوى خۆرخوازى بۆرژوازى دەبڕى، بەڵام بەداخەوە لێرە پێچەوانەكەى پەيڕەو دەكرێت: دەبينين هاوڕێى شيوعى هەيە كار بۆ ڕێكخراوى خۆرخواز يان بە ماناى خۆرخوازى و"كۆمەڵگەى مەدەنى" دەكەن!

ماركس لە 1860 ڕێڕەى سەرەكى بينى لە ئينترناسيونالى يەكەم و لە ديكۆمێنتە فەرمێكاندا بزووتنەوەى هەرەوەزى بە بەشێك لە بزووتنەوەى كرێكارى زانيوە كە ماناى مێژوويى خۆيى هەيە و تەنانەت بە(فۆرمى گواستنەوە لە شيوەى بەرهەمهێنانى سەرمايەدارى بۆ شيوعى)دەزانى.

ئەوەى گرنگ بوو لەلاى ماركس: بۆ يەكەمينجارە لە كارگە هەرەوەزييەكان بۆ ناكۆكى لەنێوان سەرمايە و كار لابرا، گەر بۆ يەكەمين جاريش بێت وەك شێوە، كرێكار دەبێتە سەرمايەدارى خۆى.

كارگە هەرەوەزييەكان درووستكەرى سەردەمن، چونكە ئەو بەڵگەيە بەدەستەوە دەدەن كە سەرمايەدار وەك بەرپرسى بەرهەمهێنان پێويست نيە، هەر وەك چۆن بۆ خاوەن زەوييەكان بۆ سەرمايەدارى پيشەسازى پێويست نين، چونكە وەك گەنە دەردەكەون.

لە ساڵى 1864 دەستبەكاربوونى كۆمەڵەى جيهانى كرێكاران وەك خەڵاتكردنێك، نووسيويەتى: بزووتنەوەى هەرەوەزى وەك سەركەوتنى ئابوورى سياسى كارگەرانە بەسەر ئابوورى سياسى بۆرژوازى. تەنانەت وەك سەركەوتنى گەورەتر لە سەركەوتنى دياريكردنى ياسايى كاتى كاركردن لە بەريتانيا-10 سەعات كاركردن لە ڕۆژێك ساڵى 1847-.

هەروا لە هەمان نووسيندا: نابێ لە بەهاى ئەم ئەزموونە گەورەيە كەمبكرێتەوە.

بۆهۆى هەرەوەزييەكانى بەرهەمهێنان، كۆمپانيا پيشەسازييەكان بە هاوبەشى ڕێكخرا و، بۆ ڕاستى"، نەك بۆ ئارگيومێنتێ تيئۆرييەكان، پێشتر سەلماندوويانە كە بەرهەمهێنان لەسەر ئاستێكى گەورە

بەردەوام دەبێت و بۆ هەنگاو لەگەڵ پێشکەوتنی زانستی مۆدێرن بۆ بێ بوونی چینی(ئوستاکان)، چینێك لە-
دەستەکان- مەبەستی کرێکارانە-” جێبەجێ دەکرێت. ئەمەش بۆ یەکەمینجارە سەلمێندرا کە کاری کرێگرتە، وەک کاری کۆیلە و کۆیلایەتی لە بەردەمیدا تەنها کاتییە و فۆرمی کۆمەڵایەتی ژێردەستە لەناودەچێت لەلایەن کۆمەڵەی کرێکاراندا بە فۆرمی کارکردنی دوارۆژ.
مارکس ستایشی پێشەنگ و داڕێژەرانی “سیستەمی هەرەوەزی” لە بەریتانیا وەك ئەوەن و ئەو بەرهەمهێنەر و چاکسازیخوازە کۆمەڵایەتی و سۆسیالیستە یۆتۆبیاکانی کرد.
(ئێمە بزووتنەوەی هەرەوەزی وەک یەکێک لە هێزە بزوێنەرەکانی گۆڕینی کۆمەڵگەی ئێستا دەناسین…ئەم سیستەمە زاڵمە کە بەرهەمهێنەری هەژاری و ژێردەستکردنی کارە لە سایەی سەرمایە، دەتوانرێت بە سەرکەوتنی سیستەمی کۆمەڵەی بەرهەمهێنەرانی ئازاد و یەکسان سەرکوت بکرێت).
لە کۆنگرەی سۆسیالیزمی جیهانی لە کۆپنهاگن، لینین وتارێکیدا باسی هەرەوەزی بۆ کۆمیتەی پرسی هەرەوەزییەکان دەخاتە روو. لە خاڵی یەك و دووی پێڕۆژەی حزبەکەی هاتووە: 1- کۆمەڵە پڕۆلیتارییەکانی بەکاربردن دۆخی چینی کرێکار باشتر دەکەن، بەو مانایەی رەهەندەکانی وەبەرهێنان لەلایەن نێوەندگیرە بازرگانەکانەوە بە هەموو شێوە و مۆدێلەکانیەوە، بەرتەسك دەکەنەوە(…). 2- گرنگی ئەم کۆمەڵانە لە پێناوی خەباتی جەماوەرانەی پڕۆلیتاریادا دەکرێت گەورەتر بێت. بە پشتیوانیکردنی کرێکاران لەسەرەوەختی مانگرتنەکاندا، لە سەرەوەختی کورتهێنان و تەنگەژەکاندا، لە سەرەوەختی وەدوورکەوتنە سیاسییەکان…هتد.

(درێژەی هەیە)